folklor/edebiyat

halkbilim• iletişim • antropoloji • sosyoloji • müzikoloji • tarih • edebiyat

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

ISSN 1300-7491 CİLT: X SAYI: XL 2004/4

Sahibi: UEM (ULUSLARARASI Eğitim-Öğretim, Basın-Yayın Ltd. Şti.)adınaSerhat K. Turan

Genel Yayın Yönetmeni : Metin Turan

Sorumlu Yazıişleri Müdürü : Dr. Faruk Güçlü

Düzelti: Kafiye Yinanç

Kapak Düzeni: Murat Argun

Akademik Danışma ve Hakem Kurulu

Prof. Dr. İlhan Başgöz *(100. Yıl Üniversitesi)*
Prof. Dr. Tuna Ertem *(Ankara Üniversitesi)*
Prof. Dr. Hasan Özdemir *(Ankara Üniversitesi)*
Prof. Dr. Taner Timur *(Ankara Üniversitesi)*
Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı*(Ankara Üniversitesi)*
Prof. Dr. Muhan Bali *(Atatürk Üniversitesi)*
Prof. Dr. Fuat Bozkurt *(Akdeniz Ünversitesi)*
Prof. Dr. Zafer Önler *(100. Yıl Üniversitesi)*
Prof. Dr. İlhan Tomanbay *(Hacettepe Üniversitesi)*
Prof. Dr. Metin Karadağ *(Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)*
Prof. Dr. Haşim Karpuz *(Selçuk Üniversitesi)*
Prof.Dr. İsmail Öztürk *(Dokuz Eylül Üniversitesi)*
Prof. Dr. Nuran Elmacı *(Dicle Üniversitesi)*
Prof. Dr. Ali Osman Öztürk *(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)*
Prof. Dr. Asker Kartarı *(Ankara Üniversitesi)*
Prof. Dr. Gülsün Parlar *(Gazi Üniversitesi)*
Prof. Dr. Mehmet Ölmez *(Yıldız Teknik Üniversitesi)*
Prof. Dr. Erman Artun *(Çukurova Üniversitesi)*
Prof. Dr. Tülay Uğuzman *(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)*
Doç. Dr. Ata Atun *(Yakın Doğu Üniversitesi)*
Doç. Dr. Muhtar Kutlu *(Ankara Üniversitesi)*
Doç. Dr. Özkul Çobanoğlu *(Hacettepe Üniversitesi)*
Doç. Dr. Esma Şimşek *(Fırat Üniversitesi)*
Doç. Dr. Hande Birkalan *(Yeditepe Üniversitesi)*
Doç. Dr. Aynur Koçak *(Kocaeli Üniversitesi)*
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı *(Dokuz Eylül Üniversitesi)*
Yrd. Doç. Dr. Muhsine Helimoğlu Yavuz *(Mimar Sinan Üniversitesi)*
Yrd. Doç. Dr. Sema Sandalcı *(Trakya Üniversitesi)*
Yrd. Doç. Dr. Necmi Akyalçın *(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)*
Dr. Şükrü Günbulut

Temsilcilikler: *Antalya*: Ali Aksüt, *İstanbul*: Vural Yıldırım,*Kars*: Sait Küçük, *Kayseri*: Bayram Durbilmez,

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi

Hatay Sokak 9/19, 06410 Kızılay-Ankara Tel: (312) 425 39 20 Belgeç : (312) 417 57 23

E-posta: folkloredebiyat@superonline.com

Abone Koşulları

Türkiye İçin Sayısı: 10 YTL • Yurtiçi Yıllık (Postalama ücreti dahil): 60 YTL
Eski Aboneler ve Öğrencilere Sayısı: 7.5 YTL • Yıllık (Postalama ücreti dahil) : 40 YTL
Avrupa İçin Sayısı: 10 EURO • Yıllık Abone Bedeli(Postalama ücreti dahil): 60 EURO
Amerika İçin Sayısı: 15 $ • Yıllık Abone Bedeli(Postalama ücreti dahil): 80 $

Abone bedelinin Metin Turan adına 104238 numaralı posta çeki hesabına ya daYapı Kredi Bankası Meşrutiyet Şubesi'ndeki Uluslararası Eğitim-Öğretim Ltd. Şt'nin1023738-9 numaralı hesaba yatırılarak, dekontun adresimize gönderilmesi gereklidir. (Abonelerimiz yıl içindeki fiyat artışlarından etkilenmezler.)

Folklor/Edebiyat'ta yayımlanan yazılar
MLA Folklore Bibliyography içinde kaydedilmektedir.

Basım Yeri: Öztepe Matbaacılık, Ankara

Ahmet Z. Özdemir

AVŞARLAR VE DADALOĞLU*

Daha yazmaya başlamadan önce, bu yazının adını DADALOĞLU olarak düşünmüştüm. Ancak işe koyulup konuların içine girince Avşarlar'la Dadaloğlu'nun ayrılmaz bir bütün olduğunu gördüm. O nedenle kitabın adını AVŞARLAR ve DADALOĞLU olarak değiştirdim.Bundan başka göçebelik olgusunun ve iskân olayının da onun şiirlerinin anadokusunu oluşturduğunu bildiğimden bu konuları yeni baştan inceledim.

Kitabın birinci baskısında gösterilen titiz ve ayrıntılı çalışmaya karşın, Avşarlar'ın tarihinden söz etmeyişim, kimi hemşehrilerim tarafından eksiklik olarak görüldü.Onun için genişletilmiş, gözden geçirilmiş ikinci baskıya Avşarlar'ın kısa tarihini eklemeyi uygun buldum. Avşarlar'ın kısa tarihini yazarken çeşitli ansiklopedilerden ve Prof. Dr. Faruk Sümer'in **Oğuzlar** adlı eserinden yararlandığımı belirtmeliyim.

Kitabın birinci baskısında anlatılan konuların özüne dokunulmadı. Ancak Dadaloğlu'nun şiirlerini hâlâ belleklerinde saklayan, benim evvelce görüşemediğim Türkmen kocalarının ısrarlı uyarılarını göz önüne alarak, bazı şiirlerde küçük düzeltmeler yapmak zorunda kaldım. Çünkü Dadaloğlu'nun şiirleri tümüyle belleklerden derlenmiş. O nedenle uyarıları göz önüne alarak yaptığım düzeltmeler aşağıda gösterilmiştir:**

Bu arada göçebe yaşam biçiminin getirdiği yağmalama, buna karşılık padişah fermanlarındaki sözlerden gocunan kişiler de oldu. Ne var ki, çağlar içinde her toplum, her oymak bu aşamalardan geçmiştir. Avşarlar, yerleşik düzene en son geçen

---

* Bu yazı, aynı adla yayımlanacak olan kitabın 'Önsöz'ünü oluşturmaktadır.

** - Avşar Osman Bey zorbalar başı (şiir no:8/2
"İlerde Osman Bey zurbalar başı" zurba: Grup, küme. Olarak.
- Bekir A'yı dersen doludan içer (12/3)
Bekir A'yı derse yüksekten uçar, olarak,
- Dadaloğlum der de eyledi hengi (32/4)
Dadaloğlum der de edelim cengi, olarak,
- Adam arap ata vermezdi yanı (52/3)
Adam arap ata vermez mi yanı, olarak,
- Dadal der zatımız (56/5)
Dadal der ki zatımız,olarak,
- Dadaloğlum der ki kolum yazılı (91/5)
Dadaloğlum der ki kolum bazılı (baz:Doğan kuşunun erkeği) olarak,
- Ardımızda nice nice tazı var (102/3)
Ardımızda nice nice muzu var (muzu: söz getirip götüren, ara bozan) olarak
düzeltildi. Yeni derlediğim birkaç dörtlük ilgili şiirlerin sonlarına eklenmiştir.

oymaklardan biri olduğu için bu alışkanlıklarını iskân olayına kadar sürdürmüşlerdir.

Bundan çekinilecek, gocunulacak bir durumun olmadığını düşünüyorum.

Avşarlar'ın ve Dadaloğlu'nun yaşamı bir bakıma öteki Türk boylarının tarihi gibidir: Anadolu'ya göç, akınlar, baskınlar; gerekirse yağmalar, kavgalar ve Anadolu'nun Türkleştirilmesi-İslâmlaştırılması...

Anadolu Selçukluları'ndan sonra kurulan beylikler arasındaki mücadeleler ne ise, Avşarlar'la Osmanlılar arasındaki mücadele de odur. Yani bir bakıma kardeş kavgası. Hal böyle olunca, Avşarlar'ın iskâna karşı çıkmaları koca Osmanlı Devleti'ne karşı bir isyan olarak görülmemelidir. Bu, sadece yapılan iskânın baskısına ve kaba yöntemine karşı gösterilen tepkidir.

Burada konu yaylak, kışlak ve otlak sorunudur. Çünkü binlerce hayvan besleyen bu göçerlerin belli bir yere bağlanması; onların hayat şekillerinin, ekonomik çıkarlarının baltalanması demektir. Binbir güzellikteki yaylalardan, otlaklardan yoksun kalması demektir. Bunu, günümüzde yönetime karşi yapılan sert mitinglere, protestolara benzetebiliriz. Orada da kavgalar, yaralananlar ve ölenler oluyor. Bunu idarenin sert, acımasız dayatmasına karşı bir tutum olarak değerlendirmek gerektiğine inanıyorum.

İdarenin sert ve acımasız tutumu, kurduğu iskân ordusunun yapısından da belli oluyor: Bir tabur Girit askeri; çok sayıda Çerkez, Gürcü, Kürt ve Arnavut atlıları; iki muhafız (hassa) alayından başka on beş piyade alayı...

Bu acımasız iskân için Prof. Dr. Besim Atalay şunları yazıyor:

"Kuru iskân imha demektir. Asırlardan beri alışılan bir hayat ve tarz-ı maişat birden bire değiştirilemez. Bunlar tedrican islah ve iskân edilmek lâzım iken yapılmadı. Üzerlerine asker çekildi, ordular sevk edildi, topa tutuldu. Obalar, yaylaklar, kışlaklar yakıldı ve yıkıldı, beyler kurşuna dizildi. Kadınlar ve çocuklar bile öldürüldü. Düşman gibi kırıldı, geçirildi. (Ancak o sıralarda Moskof orduları da bunu yapıyordu.) Neticede Türklük hezale uğratıldı (dağıtıldı). Türklüğü üç büyük kıta üzerinde hakim kılan bu sevimli babayiğitlerle beraber ocakları, hanümanları, koyunları mahvolup gitti".[1]

19. yüzyılda Anadolu'yu gezen Avrupalı gezginler, "Yoksul fakat asil ruhlu ve namuslu Türk Milleti'nin fena idareciler elinde mahvolmakta olduğunu " yazıyorlar.[2]

Şimdi bu olanlardan sonra Dadaloğlu, herhalde Osmanlı'ya övgüler düzemezdi.

Dadaloğlu ile ilgili benden önce ve benden sonra başka kitaplar da yayımlandı.

O kitaplarda yapılan yanlışları, eksiklikleri ve haksızlıkları burada uzun uzun anlatmayı gereksiz görüyorum. Ancak şunu söyleyebilirim: Ben, Dadaloğlu'nun mensup olduğu Türkmen oymağının içinde yetiştim, o oymağın öykülerini, türkülerini-bozlaklarını dinleye dinleye büyüdüm; yani ben konuya dışarıdan bakmadım.

Dadaloğlu'nun güzele ve doğaya ait söylediği şiirlerinin yetkinliğini hiç kimse yadsıyamaz, Ama gözü olan, aklı olan herkes bilir ki, Dadaloğlu tıpkı Köroğlu gibi, hatta Pir Sultan Abdal gibi öncelikle bir kavga ve yiğitlik ozanıdır.

Onun Osmanlıya karşı şiirler söylediğini yok sayamayız.Dadaloğlu pek bilinen bir şiirinde:

1 Prof.Dr. Besim Atalay, Maraş Tarihi ve Coğrafyası, 1932.

2 Prof.Dr. Faruk Sümer, Oğuzlar, s.198.

"Ferman padişahın dağlar bizimdir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir"

demişse ne olmuş? "Vay efendim padişah efendimize karşı böyle söylenir mi?" diyen kafalara karşı, güzel dilimiz hem örneği az bulunan bir şiir hem de bir deyim kazanmıştır. Ayrıca bu şiir, Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri'nin (Fındıkoğlu) deyimiyle bir sehl-i mümteni yani "kolay ve sade göründüğü halde benzeri, yapılması güç olan eser"dir.

Bunu örtmenin gerçekle bir ilgisinin olmadığına inanıyorum. Tersine ozanın bu yönünü göz ardı etmek onu yanlış ve eksik tanıtmaktır.

Osmanlı'ya gelince, Osmanlı bizim geçmişimizin önemli bir kısmıdır. Orada övüneceğimiz, gurur duyacağımız pek çok örnek var. Bunları tek tek sıralamak uzun bir yazı dizisi olur. Ancak bu durum, Osmanlı'nın yanlışlarını eleştirmemize de engel olmamalıdır. Çünkü Osmanlı, vitrine konulup yeri geldikçe oraya bakıp övüneceğimiz bir güzellik değildir.

Osmanlı Devletini kuranlar Türkler, Türkmenler olduğu halde, zaman içinde bu devlet Türk'ü de Türkmen'i de hor görmüş. Kimi yazarlar ve tarihçiler her nasılsa bunu hep görmezlikten gelmişlerdir. Osmanlılar, yeminliymiş gibi Türk sözcüğünü ağızlarına bile almamışlar. Az da olsa Türk sözcüğünü kullanan "kalem erbabı" da buna hep olumsuz anlamlar yüklemişler. Ancak imparatorluk dağılmaya başlayınca, Anadolu'yu savunmaya geçtiğimizde nihayet Türk olduğumuz aklımıza gelmiş. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı... Bu karmaşa içinde Milli Edebiyat Akımı içinde Mehmet Emin Yurdakul : "Ben bir Türküm dinim, cinsim uludur" dizesiyle Türk sözcüğünü ilk kez gerçek anlamında kullanmıştır. Türk sözcüğü Mehter marşına da o günlerde girmiştir. Osmanlıların, Arapça'yı devlet dili, Farsça'yı da edebiyat dili olarak benimsemeleri Türkçe'ye karşı nasıl bir tutum içinde olduklarını yeteri kadar açıklamıyor mu? Asya ile Anadolu arasındaki köprü bu suretle yıkılırken, geçmişle bağımız kopmuş, Oğuz Destanı da Hunlar da hafızalardan silinip gitmiş. Bunun yerine güneye dönülerek İbrani ve Arap efsaneleri, öyküleri halkımıza ballandıra ballandıra anlatılmıştır.

Belli çevrelerin belirttiği gibi bunu, "ümmet ideolojisinin bir gereği" diye açıklamak, konuyu özünden uzaklaştırmaktan başka bir anlam ifade etmez.

Osmanlı'nın gözünde halk ozanlarının da yeri yoktur. Biz, Yunus Emre'yi de Karacaoğlan'ı da Cumhuriyet döneminde tanıdık. Tıpkı deyimlerimiz, ninnilerimiz, türkülerimiz, mânilerimiz, ağıtlarımız, masallarımız gibi folklor ürünleri de halk arasında yaşamıştır. Yazarlarımız şimdi o şiirlerin aslını bulmak için uğraşıp duruyorlar.

Dadaloğlu ile ilgili kitap yazan, Osmanlı'ya toz kondurmak istemeyen, içlerinde akademik unvanları da bulunan kimi yazarlar şöyle buyuruyorlar: "Yazarlarımız, nedense Dadaloğlu için, "âsi" tipini uygun görürken, âdeta "yol kesici", "baç alıcı" tipine benzer görünüşler vermeyi de ihmal etmemişler".[3]

Yazar, kitabını bu yanlışları değiştirmek için hazırladığını belirtmektedir.

Bu kitap, bu yanlış hükmü değiştirdi mi, değiştirmedi mi bilinmez ama ortada böyle yanlış hüküm de yoktur. Dadaloğlu ile ilgili kitap yazanlar onu "âsi" bir ozan ya

3 Prof.Dr. Saim Sakaoğlu, "Dadaloğlu", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986, s.5.

da "yol kesici", "baç alıcı" bir eşkıya olarak nitelememişlerdir.

Sanıyorum yazar, Dadaloğlu'nun Osmanlı'ya karşı şiirler söylediğini kabullenemediğinden, daha doğrusu hoş göremediğinden kolayca bu yakıştırmaları yapmış olabilir. Öte yandan yazar, Dadaloğlu'nun gerçek kişiliğini belirten şiirlerini görmezlikten gelerek onu, halka, sıradan bir aşk ve tabiat şairi olarak tanıtmaya çalışmaktadır.

Oysa, unutulmamalıdır ki Dadaloğlu her şeyden önce bir cenk ozanıdır. O, aşiret kavgalarında Türkmen yiğitlerinin kılıç sallayışlarını, at binişlerini dile getirmiştir. Bu arada padişaha, Osmanlı'ya karşı şiirler de söylemiştir. Üstelik onun bu konudaki şiirleri ortadadır, bunları nasıl yok sayabiliriz?

Köroğlu, "yol kesmiş", "baç almış"; Pir Sultan zulme, haksızlığa karşı gelmiş, Dadaloğlu Osmanlı'ya karşı şiirler söylemiş. Bunlar olmuş, yaşanmış... Böyle olunca da bu olanları geçmişimizden silip atamayız. O nedenle de bu gerçekleri dile getiren yazarları da suçlayamayız.

Belirttiğimiz gibi bu tür yorumların amacı, bilinçli ya da bilinçsiz, Osmanlı'ya toz kondurmamaktır. Onlara göre Osmanlı vitrinde öylece durmalı, zaman zaman oraya bakıp onlarla övünmeliyiz. Bunların selefleri, yani Divan şairleri de aynı şeyi yapmadılar mı? Onların Osmanlı'ya, padişahlara, sadrazamlara, vezirlere yazdıkları kasideler kitaplarda duruyor. O bakımdan , Dadaloğlu üzerinden Osmanlıcılık yapmayı doğru bulmadığımız gibi, Osmanlı düşmanlığı yapmayı da doğru bulmayız. Ancak ortada yaşanmış gerçekler var, söylenmiş şiirler var. Bunları nasıl göz ardı ederiz?

Değerli araştırmacı yazar İsmail Görkem bile: "Dadaloğlu da üzülerek belirtmeliyiz ki bir tek kişi olarak algılanmış, öyle kabul edilmiş, işin garip tarafı, öyle de kabul ettirilmeye gayret edilmiştir" diyor.[4]

Sayın İsmail Görkem'in üzülmesine hiç gerek yok. Ancak bu kez de biz soralım:

Kaç Köroğlu var? Kaç Yunus Emre var? Kaç Karacaoğlan var?

İşte Osmanlı okumuşunun bize bıraktığı miras... Çık çıkabilirsen işin içinden. İğne ile kuyu kazar gibi uğraş uğraşabildiğin kadar.

Onun için hiç kimse yeni bir şey söylediğini sanmasın. Dadaloğlu'nu üçe, dörde bölmeye hiç gerek yok. O zaman Karacaaoğlan'ı belki de otuz parçaya bölebiliriz. Şunun ya da bunun demesiyle herhangi bir gerçeği yakalamış olamayız. Kul Yusuf'un da Âşık Musa'nın da Âşık Halil'in de birkaç şiiri buraya karışmış olabilir. Bir de Veli var, bunların başına birer Dadaloğlu sözcüğünü koydunuz mu işte oldu üç beş tane Dadaloğlu.

Dadaloğlu'nun şiirlerinin birbirine karıştığı- karıştırıldığı iki ozan Karacaoğlan ve Âşık Cingözoğlu Seyit Osman'dır. İşte biz bunun için Osmanlı okumuşunun bunları zamanında göremeyişlerinden üzgünüz. En büyük Osmanlı bilginlerinden (ulemasından) Ahmet Cevdet Paşa Çukurova'da görev yapmasına karşın onun bile Dadaloğlu'ndan haberi olmamıştır.

Acıdır ki biz, Orhun (Göktürk) Yazıtlarının varlığını Osmanlı'dan değil, Radlov'

4 Doç. Dr. İsmail Görkem, "Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu ve Şiirleri", Bilge Yayınevi, Ankara 2002.

(Vasili Vasilyeviç) dan öğreniyoruz. Türk Halk Edebiyatı'nın ilk yazılı incileri olan Dede Korkut Öyküleri'nin varlığını Almanya'dan, Vatikan'dan haber alıyoruz. Osmanlı'nın değerini bilemeyip yurtdışına kaçırılmasına âdeta seyirci kaldığı tarih miraslarımız da öyle.

Dadaloğlu'nun şiirlerinin başına gelenler de bunlara benzer: "Şu şiir falanın yazdığı kitapta şöyle", "Filanın dergisinde böyle" ya da "Hasan'ın dediğine göre şöyle", "Selma'nın dediğine göre böyle..." Uydur uydurabildiğin kadar. Sayın İsmail Görkem bilmece çözer gibi şiirlerin izini sürmüş durmuş. Eline sağlık çok da emek vermiş.

Dadaloğlu'nun şiirlerinin en doğru olarak söylendiği yer Avşar yöresidir. Onun şiirlerinin Çukurova'da dal budak salması da Avşarlar yoluyla olmuştur. Bilindiği gibi Dadaloğlu hayattayken Avşarlar'ın kışlak yurdu, Kozanaltı'ndan Misis'e kadar olan bölgedir. Onların asıl kışladıkları yer de bugünkü Mercimek Devlet Üretme Çiftliği'nin bulunduğu yerdir.

Avşarlar kuzeye, yani yayla tarafına iskân edilince (1865), hayvanlarını beslemek için geniş otlaklardan yoksun kaldılar. Ayrıca bunlar göçer oldukları için çiftçilik yapmayı da yeteri kadar bilmiyorlardı. Sonra devletin bilinçli bir iskân politikası olmadığından, buralarda çadır kurar gibi birbirine yakın köyler kurulmuştur. Üstelik buralarda toprak verimsiz ve yetersizdir. O yüzden iskânın ilk yıllarında, özellikle kış aylarında bunlar, çok sayıda hayvanlarını kaybettiler. Böylece hem kendileri hem de Osmanlılar önemli bir gelir kaynağından yoksun kaldılar. Çünkü Osmanlı ordusuna gerekli atları Çukurova Türkmenleri yetiştiriyordu. Onların yetiştirdiği atlar hem dağlık hem ovalık araziye uygundu. İskândan sonra Osmanlılar orduya gerekli atları dışarıdan almak zorunda kalmışlardır, bunun ticaretini de azınlıklara yaptırmışlardır. Bilindiği gibi: "Osmanlılar ticaretle iştigale tenezzül etmezler"di.

Yoksul düşen bu insanlar, daha 60-70 yıl öncesine kadar Çukurova'ya mevsimlik işçi olarak çalışmaya giderlerdi. Oradaki köylerde, ağa evlerinde, samanlıklarda yata yata kök söküp onlara tarla açarlardı.[5] Bilindiği gibi eskiden Çukurova otlardan, kamışlardan, makilerden geçilemezdi. Bu işçilere Çukurovalılar bir de ad takmışlardı: bekâr...Çünkü kış aylarında çalışmaya gidenler sadece erkeklerdi. O zamanlar Çukurova köylerinde elektrik de yoktu, traktör de yoktu. Kök sökme işi kol gücüyle, kazma ile yapılırdı.

İşte uzun kış gecelerinde, Çukurova köylerinin ağaları, bu işçilerden ağzı lâf yapanlara türküler söyletirler, öyküler anlattırırlardı. Yine o zamanlar radyo ve televizyon gibi iletişim araçları olmadığından uzun kış gecelerinde gaz lambası ışığında sesi ve sohbeti güzel işçilerin söylediği türküler, anlattıkları öyküler Çukurovalılar'ın çok hoşuna giderdi. Dadaloğlu'ndan, Elbeylioğlu'ndan, Azmi Bekir'den, Cingözoğlu Aşık Seyit Osman'dan, Âşık Abdurrahman'dan, elbette Karacaoğlan'dan söylenilen türküleri ora insanları kendilerinden geçercesine dinlerlerdi. Tıpkı çocuklar gibi: "Bir daha, bir daha" diyerek aynı türküleri dinlemekten büyük haz duyarlardı. Bu türküleri Çukurovalı hanımlar da dinlerlerdi. Hatta anlatıldığı gibi: "Ben bu ağıdı söyleyince kadınların höykürerek ağlaştıklarını çok gördüm" derlerdi

5 Süleyman Çiltaş, "Binboğalı Kökçüler", Can Yayınları, İstanbul 1993.

Ben, Çukurova'ya kök söküp tarla açmaya gidenlerden bunları dinleye dinleye büyüdüm, nihayet delikanlılık çağımda da bu anlatılanlara tanık oldum. Çukurova'da, bugün, yaşı altmışın üzerinde olanlardan kime sorulursa sorulsun bu yazdıklarımı doğrulayacaklardır.

Sözün özeti, Dadaloğlu ile ilgili pınarın gözü Avşar yöresidir. Türkülerin, şiirlerin Çukurova'ya yayılması bu pınardan olmuştur. O kadar ki günümüz Çukurova halk ozanlarından Mahmut Taşkaya'nın, Gülahmet Yiğit'in, Âşık İmami'nin, Kul Mustafa'nın söyledikleri türkülerin kaynağı çoklukla Avşar yöresidir.

Bunlar bir yana...

Bu yöreyle ilgili, "Cenupta Türkmen Oymakları" kitabının yazarı Ali Rıza Yalkın'ı saygıyla anarken, onun hiçbir Avşar'la görüşemediğini burada belirtmek istiyorum. Sonra Çukurova tarihi denilince Kasım Ener ve Mustafa Onar akla gelir.

Ancak bu yöreyle ilgili, Türk Halk Edebiyatına kaynaklık eden önemli kitapları yazan değerli araştırmacı yazarlara bir göz atalım:

1. Taha Toros, Dadaloğlu ile ilgili bilgileri Sarızlı Amber Eroğlu'ndan derlemiştir (Kendisi kitabında Amber Er...diye eksik yazmış). Halk arasında "Tarihçi Amber", "Kekeç Amber" diye tanınan Amber Amca ile öğrencilik yıllarımda ben de görüşüp konuşmuştum.

2. Ahmet Şükrü Esen'in derlediği, Pertev Naili Boratav'ın yayına hazırladığı Anadolu Ağıtları, Anadolu Türküleri adlı kitaplardaki şiirlerin hemen büyük çoğunluğu Avşar yöresinden (Pınarbaşı, Sarız, Tomarza) derlenmiştir. Ahmet Şükrü Esen, Kayseri'de yedi yıl Cumhuriyet savcılığı ve yargıçlık görevlerinde bulunmuştur.

3. Değerli halkbilimci Fahri Bilge 14 yıl Kayseri'de banka müdürlüğü yapmış, Avşar yöresinden derlediği- derlettiği folklor ürünlerini çeşitli defterde toplamıştır.

Fahri Bilge'ye şiirleri veren Alişir Işık, Esef Işık akrabam olduğu için konuya hiç yabancı değilim. Hatta Fahri Bilge'nin, yine akrabamdan bir yetim kızı alıp büyütüp evlendirdiğini de biliyorum. O, aynı zamanda böyle yardımsever bir insandı.

Fahri Bilge'ye, Alişir Ağa tarafından gönderilen defterlerin öyküsüne gelince: Fahri Bilge'nin ricası üzerine Alişir Ağa hemen harekete geçiyor.Türkü, ağıt, öykülü halk şiiri konusunda bilgisi olanları odasına çağırıyor[6]. Bunlar Yalak'tan (şimdi Yeşilkent) Abdülkadiroğlu Mehmet Işık, Alioğlu Mehmet Uydaç, Mustafaoğlu Mehmet Işıkdağ, Tatlı Mustafa Doğan, Osman Özer, kendi oğlu Mehmet Işık; Oğlakkaya köyünden Ali Karakuş, Yusuf Ateş; Mollahüseyinler köyünden Osman Çelik (Çavuş); Kemer köyünden Mehmet Sert ve diğerleri.

Bu kişiler söylüyor, Esef Işık da bunları kaleme alıyor. O zamanlar köyde okur yazar olanların sayısı da parmakla gösterilecek kadar azdı, Esef Işık Ağabey o tarihte ilkokul mezunudur.Bunların başında konunun uzmanı olan kişi de yoktur.

Sayın İsmail Görkem'in yazısının dipnot kısmında söz ettiği Mehmet Işık öğretmen değildir. Rahmetli Mehmet Işık ağabey çiftçidir. Belki de Fahri Bilge'nin notları arasında yanlışlıkla böyle geçmiş olabilir.

Burada bir hususu daha belirtmeliyim: Yalak'tan (şimdi Yeşilkent kasabası) Alişir

6 Halen sağlam olarak ayakta duran bu oda, 1865 yılında yapılmış ve de Sarız'ın ilk bucak müdürü "Müdür Mehmet Efendi"nin konuk odasıdır. Mehmet Efendi, Alişir Işık'ın dedesidir.

Işık'ın Fahri Bilge'ye gönderdiği mektupları sayın İsmail Görkem yayınlamıştı.[7]

Biz de burada Fahri Bilge'nin Alişir Işık'a gönderdiği daktilo ile yazılmış mektubu yayınlayalım da bu konuda eksik bir yan kalmasın:

"Çok Vefakâr Bay Alişir,

Kayseri: 5. 3.1940

Gönderdiğiniz defteri büyük memnuniyetle aldım. Çok teşekkür ederim. Size teşekkürlerimi daha önce bildirmek isterdim. Geçen ikincikânun ayında bir gece buz üzerinde ayağım kaydığından sağ kolumda bir kemik kırıldı. Pek yakın zamana kadar kolum alçı içinde idi. Bu sebepten daha evvel yazamadım.

Şimdi size bu mektubumu Mahkeme baş kâtibi Mustafa Önal beyle gönderiyorum. Mumaileyh çok değerli ve hakiki insan olan bir zattır. Pınarbaşına geldikçe görüşürsünüz. Sizin için kendilerine icabeden sözleri söyledim.

Evvelce gönderdiğiniz defterleri değerli bir hatıra olarak saklamaktayım. Benim çok sevdiğim ve eski esaletlerini hiç bozulmadan halen de muhafaza etmekte olduklarına kâni bulunduğum (Avşarlar) için bir kitap yazmak tasavvurundayım. Hatta bu işe başlamış bulunuyorum.

Binaenaleyh bana evvelce yazıp gönderdiklerinizden başka daha ne kadar türkü toplamak mümkünse Mustafa beye teslimen gönderdiğim deftere yazdırıp göndermek zahmetini de esirgememenizi rica ederim.

Sizin akrabanızdan olan kâtibe çok teşekkürler ve selamlar. İlk fırsatta inşallah onun için de bir iş arayacağım.

Son söz olarak candan sevgilerimi tekrarlar, afiyetinizin devamını dilerim."[8]

T. C. Ziraat Bankası Müdürü

(imza)

Görüldüğü gibi, Dadaloğlu ile ilgili merkez Avşar yöresidir. Buradan uzaklaştıkça onun şiirleri değişikliklere uğramış, çeşitli yerlerde, çeşitli ellerde neredeyse tanınmaz hale gelmiştir.

* * * *

"İnek Davası"

Sayın Taha Toros "Millet/İlim, Fikir, Sa'nat Mecmuası"nın 12 Nisan 1943 günlü sayısında şunları yazıyor: "Bugün elde etiğimiz vesika, Dadaloğlu'nun köyü, adı, ölüm yılları üzerindeki örümcek ağlarını temizlemiş bulunuyor. 1262 hicri (1845-46 milâdi) tarihini taşıyan Tarsus Mahkeme-i Şer'iyye sicillerinde, Dadaloğlu Âşık Veli'nin kızı

7 Doç. Dr. İsmail Görkem, "Fahri Bilge ve Kayseri Halk Kültürüne Ait Araştırmaları", Folklor Edebiyat", Sayı 27. 2001:3

8 Alişir Ağa'nın Fahri Bilge'ye gönderdiği mektubun sonunda, "köleniz Alişir" ifadesi çoklarına tuhaf gelebilir. Ancak bu bir saygı, bir kibarlık ifadesiydi. Osmanlı döneminde bu sözcük çoğu kez "bendeniz" (köleniz) diye geçerdi. Bunu hâlâ böyle kullananlar bile var. Ama biz buraya 16. yüzyılda yaşamış Divan şairi Hayali'nin bir beytiyle notu tamamlayalım:
Ey aşk-i yâre bende-i ferman olan başım
Bitaht ü taç âleme sultan olan başım

Fatma'nın miras malından alacağı hakkındaki müracaatının reddine dair şu satırlar vardır:" demektedir.

Mahkeme kaydında da özetle, Fatma'nın babası Dadaloğlu Âşık Veli'den kendisine sadece bir inek miras kaldığı belirtilmektedir.

Sayın Taha Toros, adı geçen yazıda devamla: "...birçok türkülerinde isminin de Veli bulunduğu, aynı zamanda **1260 tarihinden evvel vefaat eylediği** tahakkuk etmektedir."

Ben bu satırları daha önce de okumuştum, itiraf edeyim ki pek ciddiye de almamıştım.

Söz konusu yazıda, Dadaloğlu 1260 yani 1845-1846 yılında vefat ettiriliyor. Aradan yirmi yıl geçiyor, yani 1865 yılında Osmanlı Devleti Fırka-ı Islâhiyye ordusunu kuruyor. İskân olayı başlıyor. Tam bu sırada, yani yirmi yıl sonra Dadaloğlu mezarından çıkıyor ve İskân ordusunun baş komutanı Müşir (Mareşal) Derviş Paşa'ya:

Derviş Paşa yaktı yıktı elleri
Soldu bütün yurdumuzun gülleri
Karalar giydik de attık alları
Altınımız geçmez akça tunç oldu
Ağlayı ağlayı Dadal'ım söyler
Vefasız dünyayı şu insan neyler
Bin yiğidi bir kötüye kul eyler
Şimden sonra yaşaması güç oldu

diye şiirler söylüyor. Onun iskân ile ilgili başka bir çok şiiri de var.

Şimdi düşünelim, bunun akılla, gerçekle ne ilgisi olabilir!

Dadal köyüne gelince, bu köyün, yakınlarında bulunan bir "Dadal Kuyusu" var, köyün adı da bu kuyudan dolayı Dadal adıyla anılır. Dadal köyü Tarsus'un on kilometre kuzeyinde 60 haneli bir köy. Camisi var, bağlama çalan kimse yok. Senemoğlu Halil adında biri Sivas'tan gelmiş o köye yerleşmiş, sadece o saz çalarmış. Şimdiki muhtarı Ömer Koçak, "biz Avşarız, Dadaloğlu Veli'nin bu köyde dostları varmış, buraya sık sık gelip gidermiş, diyor. Bu köyde yörük olanlar da var.

O zamanlar göçebelik dönemidir. Göçer durumunda olan Çukurova Türkmenleri'nin de köy olarak belli yeri yoktur. Kışın orada, yazın burada. Böyle olunca tut ki Dadaloğlu ya da Veli bu köyden bir Türkmen kızıyla evlenmiş, Fatma adında bir de kız çocuğu olmuştur.

Sonra bu kızın ailesi Dadal köyüne yerleşmiş de olabilir. Dadal bir Türkmen obası (ailesi) olduğuna göre, belki bu Âşık Veli başka bir Veli de olabilir.

Sonuçta, bunlar birer tahminden ibarettir. Ama kesin olan şudur: Dadaloğlu 1865 yılında yapılan Fırka-i İslahiyye harekatında hayattaydı. Oysa Tarsus mahkeme (Mahkeme-i Şer'iyye) kaydına göre, Dadaloğlu Veli, 1845 yılından önce ölmüş olarak görünüyor. O zaman diyebiliriz ki aşiret kavgaları içinde bulunmuş, gönlü yayla güzelleri için çarpan, "ala karlı, mor sümbüllü" dağların çocuğu Dadaloğlu, bu Dadaloğlu değildir.